

آموزش تاریخ ضرورت‌ها و شیوه‌های نوین

طاهره احمدی، دبیر آموزش و پرورش مهردشت اصفهان
غلامعلی احمدی، استادیار دانشکده علوم انسانی دانشگاه شهید رجایی تهران

چکیده

در این پژوهش به روش توصیفی-تحلیلی، ضمن بیان ضرورت آموزش تاریخ و نقش آن در هویت و وحدت ملی، به روش‌های متداول آموزش تاریخ در ایران و کشورهای انگلستان، استرالیا، هندوستان و پاکستان پرداخته شده است. لازم به ذکر است که تاکنون در کشورمان در حوزه روش‌های آموزش تاریخ در دیگر کشورها پژوهشی اساسی انجام نشده و پژوهش حاضر اولین پژوهش انجام شده در این زمینه است. از این رو سعی شده است ضمن بررسی آموزش تاریخ در دیگر کشورها، آموزش آن در ایران نیز مورد بازنگری و تجدیدنظر قرار گیرد.

کلیدواژه‌ها: آموزش تاریخ، روش‌های تدریس، تاریخ

اشاره

کشور ایران دارای تاریخی بسیار طولانی است و قدمت تمدنی آن به چندین هزار سال می‌رسد. آثار تاریخی به جا مانده از این تمدن پرشکوه بسیار متنوع و فراوان است. جایی از این سرزمین را نمی‌توان یافت که دارای آثاری اعم از ابنیه، اشیا و آثار تاریخی نباشد. شناخت این دنیای گسترده آموزش و تعلیم و تربیتی مستمر و عمیق را می‌طلبد. (خیراندیش، ۱۳۷۹: ۲)

یکی از درس‌های مهم در نظام آموزشی هر کشور از جمله ایران درس تاریخ است. تاریخ هر ملتی نمادی از هویت آن ملت است که در شکل‌گیری شخصیت و هویت جوانانش نقش اساسی دارد. ملتی که به تاریخ خود بها دهد و جوانان را با فرهنگ و تمدن خود آشنا کند بی‌شک در مواجهه با تهدیدها و تهاجم‌های فرهنگی رنگ و بوی خود را نمی‌بازد. (دبیرخانه راهبردی درس تاریخ، ۱۳۹۱)

پیام کنفرانس ۱۹۹۲ یونسکو در سوئیس، بر نقش آموزش و پرورش در میراث فرهنگی تأکید

دارد. «آموزش میراث فرهنگی نه تنها به هویت فرهنگی مردمان و پشتیبانی از آن منجر می‌شود، بلکه موجب شناسایی هر چه بیشتر تفاوت‌ها و مشابهت‌های بین فرهنگی می‌گردد و می‌تواند سبب شود انسان‌ها به درک درستی از همکاری برای رسیدن به سعادت همگان یا تمدن جهانی دست یابند (تقوی نسب، ۱۳۹۱: ۶).

در بررسی روش تدریس درس تاریخ، دو مشکل مهم زیر قابل تأمل است:

۱. تکیه بیش از حد بر محفوظات و انتقال اطلاعات و دوری گزیدن از آموزش تفکر انتقادی؛

۲. عدم جذابیت درس تاریخ برای دانش‌آموزان به خاطر استفاده از روش‌های سنتی در تدریس از سوی معلمان.

نتایج برخی از پیمایش‌های انجام شده نشان می‌دهد که اطلاعات تاریخی انباشته شده در حافظه دانش‌آموزان به سرعت از ذهن آن‌ها محو می‌شود. (سلیمانی، ۱۳۸۸: ۴۴)

نتایج پژوهش شکاری (۱۳۸۱) نشان داده است که در نظام آموزش و پرورش ایران، خصوصاً دوره‌های آموزش ابتدایی و متوسطه، از روش‌های مختلف تدریس به‌ویژه روش سخنرانی و حفظی استفاده می‌شود و به دلیل الگوی ارتباطی یک طرفه، حفظ کردن صرف معلومات تاریخی و ناکارآمد بودن آن، این روش‌ها از کارایی لازم برخوردار نیستند و در نهایت به منظور افزایش کارایی و نیز تنوع در روش‌های آموزشی استفاده از روش ایفای نقش و سایر روش‌های فعال در آموزش تاریخ پیشنهاد شده است. (شکاری، ۱۳۸۰: ۱۲۳)

«بررسی تطبیقی تدریس تاریخ در کانادا و استرالیا» عنوان پژوهشی است که آنا کلارک^۱ انجام داده و خلاصه آن به شرح زیر است:

برای دانش‌آموزان شیوه تدریس معلم تأثیرگذارتر است تا محتوای تدریس شده، همچنین دانش‌آموزان دوست دارند تاریخ را با روش نقادی (نقد کردن) یاد بگیرند تا آنچه را اتفاق افتاده حفظ کنند.

از این رو سعی بر آن شد که ضمن تأکید بر اهمیت و ضرورت آموزش تاریخ، با نگاهی گذرا به روش‌های تدریس تاریخ دوره متوسطه در ایران و چند کشور جهان پردازیم و در نهایت پیشنهادهایی برای آموزش تاریخ در ایران ارائه دهیم. (clarck:2008).

گیلبرت راب (۲۰۱۱) در پژوهشی با عنوان «آیا تدریس تاریخ در مدارس می‌تواند موفق باشد؟»

می‌گوید: توسعه برنامه درسی در هر مدرسه نیاز به مجموعه‌ای از عوامل روشن و اساسی دارد: اهداف مدون و گسترده، توافق مؤثر برای انتخاب محتوا و سازماندهی مفید و مؤثر محتوا. این پژوهش نشان می‌دهد که رشته تاریخ در مواجهه با این نیازها با چالش‌های جدی روبه‌روست. پراکندگی رویکردهای تدریس تاریخ، وظیفه اجماع بر سر مجموعه‌ای از اهداف روشن را مشکل کرده است. (ROB:2011)

۲. اهمیت و ضرورت آموزش تاریخ

قرآن انسان‌ها را به مطالعه تاریخ دعوت کرده است، چهارده بار (هفت بار به صورت امر و هفت بار به صورت استفهام انکاری که بار تأکیدی دارد) و در هر بار تقریباً با یک مضمون، انسان‌ها را به گردش روی زمین و مطالعه احوال ملت‌های سابق دعوت کرده است. قرآن در این سطح به انسان امکان می‌دهد با عقل خود و روش‌ها و بینش‌های متعدد و متکثر که در طول زمان شکل می‌گیرند به مطالعه تاریخ بپردازد. (پرهون، ۱۳۸۲: ۳۶)

اهمیت و ضرورت آموزش تاریخ در سه حیطه، تاریخ و هویت بخشی، تاریخ و وحدت ملی، تاریخ و عبرت‌آموزی به طور خلاصه پرداخته می‌شود.

۱-۲. تاریخ و هویت بخشی

اگر شناسنامه هر کس را بیانگر هویت فردی او بدانیم، تاریخ را می‌توانیم مبین هویت جمعی یا ملی وی تلقی کنیم. واژه هویت بیانگر چه کسی بودن است که از احتیاج بشر به شناخته شدن و شناسانده شدن خود به چیزی یا جایی ناشی می‌شود. تاریخ نیز به صورت خاص نقش حساسی در شکل دادن به هویت ملی هر ملت دارد. ریشه‌های هویت یک ملت در تاریخ آن است و هویت ملی مانند ساقه‌ای است که همه اجزای فرهنگی یک ملت براساس آن وحدت می‌یابند. (زردند، ۱۳۹۴: ۲۸)

در یک تقسیم‌بندی عام، می‌توان علوم را به دو قسمت تقسیم کرد: علوم پایه، و علوم هویت‌ساز. علوم پایه، علمی هستند که جنبه جهانی و عمومی دارند؛ مانند علوم تجربی و ریاضیات که در میان هر قومی، استفاده از آن‌ها یکسان است و مسائل آن‌ها به کل بشریت مربوط می‌شود. دسته دیگری از علوم وجود دارند که برای ملت‌ها هویت‌ساز هستند و با ماهیت ملت به هم گره خورده‌اند. برای مثال آنچه

هویت کشور ما را می‌سازد ادب و فرهنگ ماست، اعم از تاریخ اسطوره‌ها و همه آن چیزهایی که خاص جامعه ایرانی است. (آموزش و پرورش همدان، گروه تاریخ، ۱۳۷۵)

۲-۲. تاریخ و وحدت ملی

سرنوشت مشترکی که مردمان ایران در طول تاریخ داشته‌اند، اعم از موفقیت‌ها و شکست‌ها، موجب نوعی از وحدت ملی در ایران شده است. این امر، اهمیت درس تاریخ را در میان سایر دروس نشان می‌دهد. همین جایگاه تاریخ را در دروس دیگری مثل ادبیات فارسی یا دروس دینی هم می‌بینیم. آن‌ها هم به وحدت ملی و حفظ فرهنگ و آرمان‌های ملی و مذهبی در جامعه ما کمک می‌کند. (احمدی، ۱۳۸۰: ۶)

۲-۳. تاریخ و عبرت آموزی

تأکید بر اصرار و مطالعه حوادث تاریخی به منظور شناخت و پی‌بردن به علل ظهور تمدن‌ها، انهدام اقوام و ملل و کیفیت بروز انقلاب‌ها و تحولات تاریخ و همچنین به منظور عبرت گرفتن و درس گرفتن و به کار بستن قوانین تاریخی و پیروی از سنت‌های تغییرناپذیر آن است. در اصطلاح قرآن سیر و گردش در زمین به معنای مطالعه تاریخ به کار رفته است. (پایدار، ۱۳۸۰: ۹)

توجه به تاریخ و دگرگونی‌های آن این فرصت را به انسان عرضه می‌کند که از آنچه دیگران انجام داده‌اند درس عبرت بگیرد. از اینکه ابن خلدون کتاب خود را «العبر» نام می‌نهد پیداست که تا چه حد به تجربه تاریخی اهمیت می‌داده است. رویدادهای تاریخی اگر در جزئیات هم با هم اختلاف دارند، اسباب و موجبات کلی آن‌ها و تدابیری که برای برخورد با آن‌ها می‌توان اتخاذ کرد تفاوت چندانی با یکدیگر ندارند و گذشته یک قوم و یک فرد برای قوم و فرد دیگر می‌تواند سودمند باشد. در واقع تاریخ تجربه‌های گذشته را به تجربه‌های کنونی ما می‌افزاید و زندگی ما را پرمایه‌تر می‌کند. (زرین کوب، ۱۳۷۵: ۷)

۳. روش‌های تدریس تاریخ

۱-۳. روش‌های تدریس تاریخ دوره متوسطه تکمیلی

در ایران

برای تدریس تاریخ، روش یگانه و خاصی وجود ندارد بلکه براساس موقعیت‌ها و موضوعات مختلف درسی می‌باید از روش‌های متنوع استفاده شود. به طوری که گاه چند روش مختلف را می‌توان به صورت تلفیقی در یک جلسه تدریس به کار گرفت. آنچه در انتخاب و به کارگیری روش تدریس اهمیت دارد این است که بتواند رابطه‌ای درست و دو جانبه میان معلم و دانش‌آموز برقرار کند و در دانش‌آموزان نیز ایجاد انگیزه برای توجه به موضوع درسی و تداوم یادگیری درباره آن نماید و آن‌ها

را از حالت شنونده محض خارج ساخته و در کلاس و خارج از آن فعال سازد. عمده روش‌های تدریس به شرح زیر است:

۱. روش توضیحی (سخنرانی) ۲. روش پرسش و پاسخ ۳. نمایش فیلم ۴. روش اجرای نمایش ۵. روش بازدید علمی ۶. روش گفت‌وگو. (راهنمای برنامه درسی تاریخ دوره متوسطه، ۱۳۸۰)

۲-۳. روش‌های تدریس تاریخ دوره متوسطه تکمیلی در انگلستان

مهم‌ترین روش آموزشی، استفاده از ICT در آموزش تاریخ است. به نظر می‌رسد این شیوه، به دلایل زیر برای دانش‌آموزان مفید است:

۱. امکان دسترسی به اطلاعات و تفسیر آن‌ها؛
۲. آشنایی با طرح‌های شناخته شده؛
۳. دسترسی به مدل‌ها، پیشگویی و فرضیات دیگران؛
۴. قابلیت آزمایش و دقت؛
۵. بررسی و اصلاح کارهایشان برای بهبود کیفیت؛
۶. گفت‌وگو و تبادل نظر با دیگران و ارائه اطلاعات؛
۷. ارزیابی کارها؛
۸. ارتقای سطح آموزش؛
۹. خلاقیت و ریسک‌پذیری؛
۱۰. تضمین موفقیت و استقلال.

در نهایت اینکه ICT به دانش‌آموزان در یادگیری سریع تاریخ کمک می‌کند. همچنین، در موارد زیر هم می‌تواند برای دانش‌آموزان مفید باشد:

۱. دسترسی به منابع تاریخی و امکان نقد و بررسی آن‌ها؛
۲. اطلاعات طبقه‌بندی شده تاریخی و امکان سازماندهی و تبادل اندیشه‌های مؤثر با دیگران؛
۳. دقت نظر در ویژگی‌های منابع تاریخی؛
۴. استفاده از منابع اینترنتی و چندرسانه‌ای برای دسترسی به منابع تاریخی؛
۵. استفاده از پست الکترونیکی برای تبادل نظر و اندیشه با دیگران در مدرسه‌های کشورهای دیگر.

محققان این مرکز در خصوص الزامات و نیازهای قانونی ICT معتقدند، دانش‌آموزان باید فرصت کافی برای کار و پاسخ‌دهی به این روش آموزشی را داشته باشند. این الزامات در آموزش تاریخ عبارت‌اند از:

۱. هیچ محدودیتی برای استفاده از ICT در راه یادگیری وجود ندارد؛
۲. دانش‌آموز باید بتواند، منابع، اسناد، تصویرها، سی‌دی‌ها و بانک‌های اطلاعاتی و موزه‌های تاریخی را در اینترنت بیابد؛
۳. او باید بتواند، از منابع، اسناد، تصویرها، سی‌دی‌ها و موزه‌های تاریخی به طور بهینه استفاده کند؛
۴. ایجاد ارتباط بین انبوهی از منابع و اسناد، و درک صحیح

از آن‌ها ضرورت دارد.

نرم‌افزارها و سخت‌افزارهای مورد نیاز در این شیوه برای آموزش تاریخ نیز شامل موارد زیر است:

۱. یک دستگاه رایانه با امکانات سی‌دی درایو، و دسترسی به اینترنت.

۲. نرم‌افزار Word که دارای فهرست لغات و توانایی تلفظ کلمات باشد.

۳. نرم‌افزار نشر رومیزی

۴. بسته نرم‌افزاری ارائه مطلب (مانند پاورپوینت)

۵. نرم‌افزار پردازش اطلاعات و اعداد (مانند SPSS)

همچنین، داشتن یک دوربین دیجیتال، میکروفن و لوازم چندرسانه‌ای مفید است. در کنار این موارد، داشتن فهرست وبسایت‌های تاریخی، موزه‌ها و منابع مطالعاتی تاریخ هم بسیار سودمند خواهد بود. (میرهادی حسینی، ۱۳۸۵: ۴۶)

۳-۳. روش‌های تدریس تاریخ دوره متوسطه تکمیلی در پاکستان

برنامه درسی با هدف تشویق مهارت‌هایی مانند مشاهده، کنجکاوی، پرسشگری، اجرا می‌شود. بنابراین روش‌های آموزشی باید مطابق با این اصول مهارت‌های سطح بالا را بهبود بخشد. برای رسیدن به این اهداف باید در فرایند تدریس به موارد زیر توجه نمود:

۱. معلم باید طرح درس خود را در جهت اهداف برنامه درسی ملی بنویسد.

۲. مشارکت فعال دانش‌آموز کلیدی برای موفقیت برنامه درسی است. بنابراین گروه‌های یادگیری برای بحث و تکلیف به صورت‌های هدفمند سازماندهی شود.

۳. استفاده از وسایل کمکی (سمعی و بصری) باید به درستی سازماندهی شود. این‌ها باید بخشی از فعالیت‌های کلاس درس باشد.

۴. برنامه درسی ملی فعالیت‌محور است که معلمان باید استراتژی‌های زیر را در تدریس خود در نظر بگیرند.

رویکرد تحقیقاتی

رویکرد فعالیت‌گرا

رویکرد دانش‌آموز محوری

رویکرد پرسش و پاسخ

بحث‌های گروهی

سمینار

ایفای نقش

سخنرانی/بحث

(government of Pakistan- Ministry of education، 2011)

۳-۴. روش‌های تدریس تاریخ دوره متوسطه تکمیلی در هند

روش‌های تدریس یک موضوع عبارت است از: وسایلی که از طریق آن‌ها اهداف کاملاً تعریف شده حاصل می‌گردند. در تاریخ این‌گونه تصور می‌شود که فراگیران دانش حقایق را به دست می‌آورند. همچنین فرض می‌شود که آن‌ها دیدگاه روابط علت و معلولی موجود را گسترش می‌دهند. فراگیران همچنین باید توانایی اعمال قوانین و اصول به موقعیت‌های جدید را داشته باشند. در طول چند دهه گذشته ضروری به نظر می‌رسد که معلمان باید مجموعه‌ای از روش‌ها را برای تدریس تاریخ به کار گیرند. همچنین استفاده از ابزارها و تکنیک‌هایی که تدریس تاریخ را جالب توجه سازد، بهره‌مند شوند.

ویژگی‌های یک روش مناسب

روش تدریس باید موجب علاقه دانش‌آموزان به درس تاریخ شود.

روش تدریس باید در میان دانش‌آموزان ارزش‌های مفید، رفتار صحیح و عادت کاری را نهادینه کند.

روش تدریس خوب باید تغییری از جهت تأکید بر شفاهی بودن و یادسپاری به سمت یادگیری از طریق موقعیت‌های هدفمند، عینی و واقع‌گرایانه ایجاد کند.

باید تجارب معلم را با موقعیت کلاسی حقیقی ترکیب کند.

باید نماد منحصر به فردی از فعالیت دانش‌آموز و شرکت در یادگیری او داشته باشد.

باید انگیزه‌های برای مطالعه و کشف بیشتر در دانش‌آموزان ایجاد کند.

باید علاقه دانش‌آموزان را بیدار سازد و آن‌ها را توانمند سازد تا تحلیل‌های متفاوتی از وقایع تاریخی به عمل آورند.

بنابراین استفاده از روش‌های متعدد در یادگیری به همان اندازه که در یادگیری علوم لازم است در یادگیری تاریخ نیز مهم است. دانش حقایق دیدگاه معلم را به سوی حقایق علی و معلولی هموار می‌کند. معلم می‌تواند در روش تدریس، داستان‌گویی و روش سخنرانی را آزمایش کند. به منظور گسترش رفتار و مهارت‌ها، تعدادی از روش‌ها از قبیل روش پروژه،

ملتی که به
تاریخ خود بها
دهد و جوانان
را با فرهنگ و
تمدن خود آشنا
کند بی‌شک
در مواجهه
با تهدیدها و
تهاجم‌های
فرهنگی رنگ
و بوی خود را
نمی‌بازد

تاریخ نیز به صورت خاص نقش حساسی در شکل دادن به هویت ملی هر ملت دارد. ریشه‌های هویت یک ملت در تاریخ آن است و هویت ملی مانند ساقه‌ای است که همه اجزای فرهنگی یک ملت بر اساس آن وحدت می‌یابد

روش حل مسئله، روش مباحثه‌ای، روش منبع‌محور و تکلیف‌محور، روش از برکردن گروهی و ... می‌تواند سودمند باشد. از مهم‌ترین روش‌های تدریس آموزش تاریخ می‌توان به این روش‌ها اشاره کرد: روش کتاب درسی، روش داستان‌گویی، روش زندگی‌نامه، روش سخنرانی، روش گفت‌وگو، روش پرسش و پاسخ، روش دیکته گرفتن از یادداشته‌ها (درمناطقی از کشور که کتاب در دسترس دانش‌آموزان نباشد)، روش تکلیف‌محور، روش بحث‌محور (مباحثه‌ای)، روش منبع‌محور یا روش سنتی مراجعه به منابع.

در روش منبع‌محور از فراگیران انتظار می‌رود که تاریخ را با کمک مواد و منابع در دسترس مطالعه کنند. یکی از مهم‌ترین مهارت‌هایی که دانش‌آموزان در درس تاریخ بایستی یاد بگیرند مهارت استفاده از منابع است. تاریخ را از طریق منابع به دست می‌آوریم پس خیلی مهم است که روش استفاده از منابع را تدریس کنیم و به‌عنوان روشی برای تدریس تاریخ آن را بپذیریم. البته در حالی که استفاده از روش منبع‌محور مورد حمایت و طرفداری است، این بدان معنا نیست که دانش‌آموزان را به مورخ تبدیل کنیم. می‌توان گفت اهداف استفاده از منابع عبارت است از:

۱. گسترش تفکر نقاد با استفاده از منابع و اعتباربخشی به یافته‌های تاریخی؛
۲. شکل‌دهی به قضاوت مستقل دانش‌آموز از طریق تجزیه و تحلیل و نقد منابع؛
۳. توسعه مهارت‌های اولیه شامل، جمع‌آوری داده‌های مرتبط، سازمان‌بندی و تحلیل آن؛
۴. ایجاد جو مناسب تا مردم و وقایع تاریخی را برای دانش‌آموزان واقعی کنیم؛
۵. تقویت قوه تخیل دانش‌آموزان برای بازسازی گذشته؛

۶. توسعه و گسترش علاقه به مطالعه تاریخ در جهت درست و مناسب. (Kochhar, 2009: 230)

۴. بحث و نتیجه‌گیری

شبهه آموزش درس تاریخ در ایران، بیشتر، روش سنتی سخنرانی یا روخوانی کتاب است. در این روش، کتاب انبار اطلاعات، معلم انتقال‌دهنده آن و دانش‌آموز عنصر منفعلی است که باید آن اطلاعات را به‌خاطر بسپارد. این روش دزدگی و حتی تنفر نسبت به درس تاریخ را در دانش‌آموزان ایجاد می‌کند، در حالی که برای ایجاد قدرت تفکر، پرسش‌گری، پردازش و تجزیه و تحلیل داده‌ها در

دانش‌آموزان، باید قالب خشک و متصلب تدریس را که به فضای کلاس، کتاب و معلم محدود می‌شود، شکست و به روش‌های دیگری روی آورد. در واقع در عصر اطلاعات، انتقال اطلاعات نباید هدف باشد بلکه تحلیل و پردازش اطلاعات هدف است و این نیز ضمن استفاده از روش‌های نوین تدریس، به اصلاح رویکردهای اساسی نیاز دارد.

بسیاری از صاحب‌نظران تربیتی معتقدند که فقر تفکر دانش‌آموزان نتیجه حاکمیت روش‌های سنتی در مدارس است. تحقیقات انجام شده در این زمینه بیانگر آن است که هنوز بسیاری از معلمان، بیشترین زمان کلاس خود را صرف ارائه مطالب یا شرح سؤال‌هایی می‌کنند که صرفاً جمع‌آوری مجدد حقایق ساده علمی را می‌طلبد و فقط یک درصد از زمان صرف شده در کلاس درس را به سؤال‌هایی اختصاص می‌دهند که به پاسخ متفکرانه نیاز دارند. (شعبانی، ۱۳۸۱: ۳۱۵)

باید دانش‌آموزان را به‌گونه‌ای جذب درس تاریخ و فلسفه حاکم بر آن کرد (یکی از اهداف آموزش تاریخ) که بعد از پایان درس و مدرسه آنان خود به دنبال تاریخ و چراهای موجود در آن بروند و به تحقیق و تفحص در تاریخ بپردازند. آنان باید ضمن اشراف بر جزئیات تاریخ، روح حاکم بر کل تاریخ را درک کنند. باید روح کنجکاوی، جستجوگری، دنبال کردن علت‌ها و نتایج حوادث تاریخی و نقش آن‌ها در زندگی حال و آینده را در دانش‌آموزان ایجاد کنیم. (میرعارفین، ۱۳۸۶: ۵۲)

یافته‌های پژوهشی کیامنش (۱۳۷۷) در مطالعات تیمز، نشان از وضعیت نامناسب دانش‌آموزان ایرانی در مقایسه با سایر کشورهای مورد مطالعه دارد. او مشکل را روش‌های تدریس معلمان گزارش کرده است. (کیامنش، ۱۳۸۱: ۲۰)

برای رسیدن به وضعیت مطلوب نیاز به تلاش و کوششی همه‌جانبه و در همه سطوح خواهد بود. بدون شک در قدم اول تاریخ در پژوهش نیازمند بازنگری است. با انجام تألیفات جدید و نوآوری‌ها می‌توان عرصه‌های جدیدی از کارایی و کارآمدی را برای تاریخ سراغ گرفت.

در این مقاله ضمن بررسی روش‌های متداول آموزش تاریخ در ایران، روش‌های آموزش تاریخ در سایر کشورها نیز مورد بررسی قرار گرفت. با توجه به نقش آموزش تاریخ در تقویت هویت ملی و مذهبی دانش‌آموزان و عبرت‌آموزی درس تاریخ، توجه به آموزش این درس در دوره متوسطه ضروری و با

اهمیت است. از جمله روش‌های کارآمد و فعال در این حوزه می‌توان به روش‌های زیر اشاره کرد: روش‌های پژوهش‌محور مبتنی بر استفاده از ICT در کلاس درس با کمک و راهنمایی معلم، روش پروژه، روش مسئله‌محور، روش منبع یا روش سنتی برای مراجعه به منابع تاریخی و روش مباحثه‌ای جهت تقویت تفکر انتقادی.

از جمله اهداف مهم آموزش تاریخ در همه کشورها، علاقه‌مند نمودن دانش‌آموزان به مطالعه تاریخ است. (احمدی، ۱۳۹۱: ۱۲۰) در راستای این هدف کلی، قدم اول، با توجه به یافته پژوهش حاضر اصلاح روش‌ها و فنون تدریس است. استفاده از یک چارچوب برنامه درسی تلفیقی یعنی به‌کارگیری روش‌های نوین و فعال و مطرح در دنیا می‌تواند چارچوب مناسب و سازمان یافته‌ای را فراهم سازد.

گذراندن دوره‌های ضمن خدمت معلمان در زمینه اجرای روش‌های پژوهش‌محور، حل مسئله، استفاده از روش مباحثه‌ای جهت تقویت تفکر انتقادی - به‌کارگیری وسایل آموزشی و کمک آموزشی و فراهم کردن آن‌ها از سوی نهادهای ذی‌ربط - بازنگری راهنمای برنامه درسی تاریخ با توجه به تحولات روز دنیا - تأکید در به‌کارگیری مهارت‌های فرایندی - طرح سؤالات بحث برانگیز در پایان بخش‌های مختلف کتاب، انجام پژوهش‌های تطبیقی در حوزه آموزش تاریخ از جمله مهم‌ترین تغییرات مورد نیاز در این زمینه است.

منابع

۱. احمدی، طاهره؛ بررسی تطبیقی برنامه درسی آموزش تاریخ دوره متوسطه در ایران و چند کشور جهان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید رجایی، ۱۳۹۱.
۲. احمدی، غلامعلی؛ هنوز در آغاز راه هستیم (مصاحبه)، مجله رشد آموزش تاریخ، شماره پنجم، سال ۱۳۸۰
۳. پایدار، حبیب‌الله؛ برداشت‌هایی درباره فلسفه تاریخ از دیدگاه قرآن، تهران؛ انتشارات سلمان، ۱۳۸۰
۴. پرهون، حسن؛ ضرورت بازنگری و اصلاح روش‌های آموزش تاریخ، مجله رشد آموزش تاریخ، شماره ۱۳، پاییز و زمستان، ۱۳۸۲
۵. تقوی‌نسب، نجمه؛ فلسفه و مفاهیم درس تاریخ، مجله رشد آموزش تاریخ، دوره سیزدهم، شماره ۴، تابستان، ۱۳۹۱.
۶. خیراندیش، عبدالرسول؛ دبیران تاریخ، مرزبان تاریخ و فرهنگ ایران، مجله رشد آموزش تاریخ، شماره ششم، ۱۳۷۹.
۷. دبیرخانه راهبردی درس تاریخ؛ آموزش تاریخ در دوره متوسطه. (دسترسی ۱۳۹۱/۱/۴). (<http://www.kermanedu.ir/index.php>)
۸. جوادیان و همکاران؛ راهنمای برنامه درسی تاریخ دوره متوسطه؛ سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۸۰.
۹. زرین کوب، حسین؛ تاریخ در ترازو. تهران: چاپ چهارم، انتشارات امیرکبیر، ۱۳۷۵.
۱۰. زردند، علی؛ روش‌های تقویت هویت دینی و ملی به کمک درس تاریخ، مجله رشد آموزش تاریخ، شماره دوم، دوره هفدهم،

زمستان، ۱۳۹۴.

۱۱. سلیمانی، مرضیه؛ تاریخ آموزشی برای آموزگاران. کتاب ماه تاریخ و جغرافیا، شماره ۱۳۱، فروردین، ۱۳۸۸.
۱۲. شکاری، عباس؛ بررسی تطبیقی روش‌های تدریس تاریخ با تکیه بر روش ایفای نقش. پایان‌نامه دکتری، دانشگاه تهران، ۱۳۸۰.
۱۳. شعبانی، حسن؛ مهارت‌های آموزشی و پرورشی (روش‌ها و فنون تدریس) تهران؛ انتشارات سمت، ۱۳۸۱.
۱۴. کیامنش، علی‌رضا؛ ارزشیابی از فاز سوم طرح آموزش همه‌جانبه و مشارکتی، دستاوردها و چشم‌اندازها، فصل‌نامه پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت، شماره ۱، ۱۳۸۱.
۱۵. عباغافها، محمد، نگاهی به کتاب تاریخ معاصر ایران. مجله رشد آموزش تاریخ، شماره ۲۸، ۱۳۸۶.
۱۶. گروه تاریخ آموزش و پرورش همدان؛ روش تدریس تاریخ، مجله رشد آموزش تاریخ، شماره ۲۵، زمستان، ۱۳۷۵.
۱۷. میرعارفین، فاطمه‌السادات؛ نقد و ارزشیابی، مجله رشد آموزش تاریخ، شماره ۲۶، بهار، ۱۳۸۶.
۱۸. میرهادی، حسینی؛ آموزش تاریخ در اینترنت. مجله رشد آموزش تاریخ، شماره ۲۵، زمستان، ۱۳۸۵.
19. Anna. Clarc. (2008). Acomprative study of history teaching in Australia and canada. Canada: monash university education, april. pdf
20. Kochhar, s.k. (2009). teaching of history. new delhi:ptinted and puphished by sterling publishers Pvt. Ltd, 9,230- 239.
21. Minstery of education- government of Pakistan. (2011). Concepts, Contents, Activities and Evaluation of History of Pakistan Syllabus, Federal Board of Intermediate and Secondary Education. Islamabad Islamic Republic of Pakistan. Retrieved October 15, 2012. From. <http://www.Fbise.edu.pk/syllabus.doc>.
22. Minstery of education- govern ment of Pakistan. (2011). Concepts, Contents, Activities and Evaluation of History of modern world, Federal Baord of Intermediate and Secondary Education, Islamabad Islamic Republic of Pakistan. Retrieved October 15, 2012. From. <http://www.Fbise.edu.pk/ syllabus, doc>
23. Gilbert, Rob. (2011). Can History succeed at school? problem of knowledge in the Australian, Histry curriculum, Australian journal of education History syllabus, 55, 245-258.

